

Vlaams
Parlement

stuk **2092** (2012-2013) – Nr. 1
ingediend op 4 juni 2013 (2012-2013)

Hoorzitting

over het onderzoek ‘Vlaanderen Sport!
Vier decennia sportbeleid en sportparticipatie’

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door mevrouw Ulla Werbrouck

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heer Paul Delva, mevrouw Els Kindt, de heren Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Johan Deckmyn, Chris Janssens, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Jo De Ro;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck, de heer Marius Meremans;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de dames Vera Jans, Tinne Rombouts, de heer Johan Sauwens, mevrouw Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Jan Penris, Wim Van Dijck;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Jan Roegiers;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

INHOUD

1. Toelichting door professor Jeroen Scheerder	5
2. Bespreking	9
Gebruikte afkortingen	14

Op 25 april 2013 organiseerde de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting met professor Jeroen Scheerder, hoofd van de Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid, KU Leuven, over het onderzoek gepubliceerd in het boek 'Vlaanderen Sport! Vier decennia sportbeleid en sportparticipatie'.

1. Toelichting door professor Jeroen Scheerder

Professor *Jeroen Scheerder* verduidelijkt dat dit onderzoek een bijsturing van het beleid mogelijk maakt, hoewel het niet de bedoeling heeft het gevoerde beleid te evalueren.

Het onderzoek past binnen een onderzoekstraditie van de Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid van de KU Leuven. Vanaf het einde van de jaren zestig werd het actieve sportparticipatiegedrag, telkens met een interval van tien jaar, in kaart gebracht. Voor 2009 – het voorlopig laatste meetpunt – werden ook de uitgaven aan actieve sportbeoefening mee in het onderzoek opgenomen.

Het onderzoek – onder leiding van professor Jeroen Scheerder – werd uitgevoerd door vier onderzoekers. Julie Borgers, Erik Thibaut en Hanne Vandermeersch zijn doctoraatstudenten die op dit thema zullen verder werken in het kader van hun doctoraat. Steven Vos is als professor sportmanagement actief binnen de Fontys hogeschool in Nederland.

De bevraging richtte zich op de eerste plaats op schoolgaande kinderen en jongeren en hun ouders. Het was geen opdrachtonderzoek. Professor Scheerder hoopt dat daar in de toekomst misschien verandering in kan komen.

Het boek is opgebouwd uit zeven blokken. De twee eerste blokken focussen respectievelijk op maatschappelijke ontwikkelingen met betrekking tot sport enerzijds en de evolutie van het sportbeleid in Vlaanderen anderzijds. In het derde blok worden uitspraken gedaan over de intensiteit en de frequentie van de sportbeoefening voor het laatste meetpunt. Op dit vlak is een vergelijking doorheen de tijd niet mogelijk. Een vierde blok behandelt de trends, zowel voor de algemene sportdeelname als voor de deelname in clubverband. In een vijfde blok onderzoekt men de sociale verschillen en ongelijkheden met betrekking tot sportparticipatie. Een zesde blok gaat in op de organisatorische context van de sportbeoefening. Een zevende blok bespreekt de sportuitgaven op individueel en op gezinsniveau, met een extrapolatie op Vlaams niveau, zodat de economische betekenis van de actieve sportparticipatie duidelijk wordt.

Omwille van de vergelijkbaarheid doorheen de tijd, wordt bij elk meetpunt eenzelfde definitie van sportbeoefening gehanteerd. Als men in het onderzoek van de KU Leuven over actieve sportbeoefening spreekt, gaat het om een bewegingsactiviteit met een sportief karakter, in een vrijetijdscontext, die geen louter utilitair karakter heeft. Wie de fiets neemt om naar de bakker te gaan of wie te voet naar zijn werk gaat, wordt in dit onderzoek dus niet als sportbeoefenaar beschouwd. Er wordt ook geen rekening gehouden met de verplichte lessen sport en lichamelijke opvoeding op school. De extracurriculaire sport en de sport tijdens de vrije tijd – al dan niet in clubverband – worden wel opgenomen in het onderzoek. Door deze werkwijze wordt het duidelijk hoeveel mensen absoluut niet met sport in aanraking komen. Het onderzoek hanteert een referentieperiode van twaalf maanden. Als men een kortere periode zou hanteren, kan men immers geen rekening houden met typische seizoensgebonden sporten.

Voor het meest recente meetpunt kan men wel uitspraken doen over de frequentie en de intensiteit van de sportbeoefening, alsook over de sportgebonden uitgaven. Het onderzoek onderscheidt een twintigtal uitgavencategorieën. Het maakt een onderscheid tussen de directe en indirecte uitgaven. Directe uitgaven zijn de noodzakelijke uitgaven om aan sport te kunnen doen. Indirecte uitgaven zijn onder meer de verplaatsing, en het pintje dat men achteraf drinkt.

Bij dit onderzoek werden 3005 gezinnen betrokken, met kinderen in het lager en het secundair onderwijs. De ouders werden mee opgenomen in de studie. Er werden 1500 kinderen bevraagd in het lager onderwijs, iets meer dan 1500 jongeren in het secundair onderwijs en 5800 volwassenen. Over de jaren heen werden 51.000 volwassenen ondervraagd, 24.000 jongeren en 4300 kinderen. De evolutie van de sportdeelname werd onderzocht voor de 12- tot 75-jarigen. Voor de kinderen van het lager onderwijs kon men immers niet zo ver teruggaan in de tijd.

Het onderzoek geeft een zicht op de evolutie van de sportdeelname. In 1969 deed ongeveer een vijfde van de bevolking actief aan sport. Dat evolueerde naar 48 percent in 1979. Dat cijfer stabiliseerde zich in de jaren tachtig en evolueert verder naar 57 in 1999 en nu naar 64 percent. Op dit ogenblik geeft dus bijna twee derde van de 12- tot 75-jarigen aan actief aan sport te doen in de vrije tijd. Dat betekent echter ook dat 36 percent van de bevolking absoluut niet met sport in contact komt. Dit is opvallend voor een welvarende regio als Vlaanderen.

Professor Scheerder beschrijft vervolgens de evolutie van de actieve deelname in sportclubverband. Dit cijfer neemt toe in de jaren zeventig en tachtig. Het stabiliseert zich vanaf de jaren negentig – hoewel de algemene sportparticipatie een stijgende trend kent. Slechts een minderheid van de mensen die zeggen aan sport te doen, vindt dus de weg naar de sportclub.

Professor Scheerder geeft informatie over de evolutie in de competitiesporten. De respondenten kunnen zelf beslissen of ze hun sportbeoefening al dan niet als competitief omschrijven. Tussen het vorige en het huidige meetpunt blijkt er een toename te zijn van de prestatieve sportbeoefening. Die groei kan in sterke mate verklaard worden door de opkomst van heel wat breedtesportevenementen waarin het neerzetten van een persoonlijke sportprestatie mogelijk is. Parallel hieraan zien we ook een toename van de recreatiesport, die evolueert van 35 percent in 1989 naar 59 percent in 2009. Het overgrote merendeel van de sportievelingen blijkt dus zijn gading te vinden in het recreatieve sportaanbod.

Bij de kinderen neemt de algemene sportdeelname toe tot ongeveer 90 percent. De kinderen vinden echter minder gemakkelijk de weg naar de sportclub. Bij de jongeren gaat de algemene sportdeelname over de drie laatste meetpunten er eerder op achteruit, terwijl de clubsportparticipatie erop vooruitgegaan is. Gedurende het laatste decennium is echter ook hier sprake van een daling. Bij volwassenen stijgt de algemene sportdeelname. Er is lang gestreefd naar een samenleving die ook aan senioren de kans biedt om aan sport te doen. Dat wordt stilaan gerealiseerd, in zoverre dat de huidige oudere generatie sportiever lijkt te worden dan de jongere.

In 1999 werd voor de jongeren die jonger zijn dan zestien jaar de hoogste sportdeelname genoteerd, namelijk 89 percent. In 2009 zijn het de kinderen van het lager onderwijs die het hoogst scoren voor sportdeelname. Dat betekent dat jongeren op een meer jeugdige leeftijd het sportsysteem verlaten.

Voor de volwassenen kan men voor de oudste meetpunten duidelijk vaststellen dat de sportdeelname duidelijk afneemt vanaf de leeftijd van 35 jaar. Ouderen deden toen dus beduidend minder aan sport dan jongeren. Voor het meest recente meetpunt is de leeftijdsgroep tussen 40 en 49 jaar op dit ogenblik het actiefst. De sportdeelname is toegenomen en ook oudere leeftijdsgroepen hebben de tijd, de motivatie en de middelen om actief aan sport te doen. Gedurende de jaren zeventig en tachtig zijn deze mensen op dit vlak dus sterk gesocialiseerd.

In 2009 deed 54 percent van de schoolgaande kinderen meerdere keren per week aan sport. Opgeteld bij de 23 percent die een keer per week aan sport doet, komen we uit bij 77 percent van de kinderen die minstens één keer per week aan sport doet tijdens de vrije tijd.

Voor de 12- tot 18-jarigen komt men uit op 72 percent. Minstens zeven op de tien kinderen en jongeren doen dus minstens een keer per week aan vrijetijdssport. Voor de volwassenen ligt dat cijfer beduidend lager, namelijk 37 percent, ook al is de sportdeelname bij deze groep sterker toegenomen.

Professor Scheerder gaat ook in op de clubsportparticipatie voor kinderen en jongeren. Ongeveer de helft van de schoolgaande jongeren doet aan sport in clubverband. De sportclubparticipatie ligt duidelijk lager voor de volwassenen. Nauwelijks een vijfde van de volwassenen participeert aan clubsport.

De democratisering van de sportdeelname is altijd een belangrijke doelstelling geweest van het Vlaamse sportbeleid. Er is inderdaad een zekere democratisering. Steeds meer mensen doen aan sport. Er is een sterke inhaalbeweging bij vrouwen. Sport is ook steeds minder leeftijdsgebonden. De sportdeelname ligt echter beduidend hoger naarmate men hoger opgeleid is of een hoger inkomen heeft. De invloed van leeftijd en geslacht is over de decennia heen dus sterk afgenomen. Er blijft echter wel een duidelijke samenhang met de socio-economische status.

Men kan spreken van een genderpariteit inzake actieve deelname aan sport. Mannen en vrouwen doen in vergelijkbare mate aan sport. Er blijven echter duidelijke verschillen naargelang de onderwijsvorm voor de sportdeelname van jongeren. In 2009 deed 90 percent van de jongeren uit het aso aan sport, tegen slechts 81 percent van de jongeren uit bso, tso en kso. Bij de aso-jongeren gaat de sportdeelname erop achteruit, bij de jongeren in bso, tso en kso is er een stabilisatie, al ligt de score daar nog altijd beduidend lager.

Voor elke beroepscategorie werd de sportparticipatiescore weergegeven voor de verschillende meetpunten. Voor de verschillende beroepscategorieën blijkt er over de meetpunten heen een duidelijke toename te zijn. Er is echter nog altijd een duidelijke sociale gelaagdheid. Mensen uit de hogere beroepscategorieën scoren beduidend hoger dan mensen die niet werken of tot de lagere beroepscategorieën behoren.

Inzake de sportclubparticipatie, kan men vaststellen dat de jongeren waarvan de ouders zelf in clubverband aan sport doen, duidelijk bevoordeeld zijn. Het helpt dus als men uit een sportief gezin komt. Onderzoekers maken een onderscheid tussen de primaire, de secundaire en de tertiaire socialisator. Een kind zou in de eerste plaats binnen het gezin de nodige prikkels moeten meekrijgen. Als dat niet lukt, dan dienen de school en het sportverenigingsleven een rol te spelen. Wie als kind een sportieve bagage heeft meegekregen, blijkt beter te scoren voor sportclubdeelname op volwassen leeftijd.

Professor Scheerder geeft een overzicht van de populariteit van diverse sporttakken bij volwassenen vanaf 1979. Alleen Denemarken kan nog verder teruggaan in de tijd. Voor elk meetpunt werd de top tien opgenomen. Voor elke sporttak werd – behalve de algemene sportbeoefening – ook de sportbeoefening in clubverband opgenomen. Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat de populaire sporten overwegend worden beoefend buiten clubverband. De clubs slagen er blijkbaar niet in om een grote groep mensen te bereiken die wel interesse hebben in een bepaalde sporttak.

Voor het meest recente meetpunt blijven in de top tien nauwelijks twee sporten over die niet individueel beoefenbaar zijn, namelijk tennis en voetbal. In de vorige meetpunten zaten ook nog volleybal, veldvoetbal en tafeltennis in die top tien. Hieruit mag men niet besluiten dat mensen liever in hun eentje aan sport doen. Ze zoeken hun gezelschap echter niet meer in de eerste plaats in een club. De achteruitgang bij tennis en veldvoetbal is een relatieve achteruitgang. De term veldvoetbal wordt trouwens gebruikt om het onderscheid te maken met minivoetbal en zaalvoetbal, sporten die niet in de top tien staan. Ook voor de kinderen en de jongeren zijn de meeste sporten binnen de top tien individueel beoefenbare sporten, waarvoor men niet noodzakelijk een club nodig heeft.

Voor de volwassenen gaat professor Scheerder in op de sporttak die momenteel het populairst is, namelijk de loopsport. Ook in andere landen is deze sporttak de voorbije decennia steeds populairder geworden. Hierin heeft Golazo van Bob Verbeeck een aandeel gehad – mede dankzij de steun van heel wat stedelijke overheden. Nieuwe individuele sporten in de top tien zijn skiën, wielertoerisme en mountainbike. Dat zijn nochtans niet de meest goedkope sporten.

De heer *Johan Sauwens* vraagt wat het verschil is tussen sportief fietsen en wielertoerisme.

Professor Jeroen Scheerder antwoordt dat men spreekt van wielertoerisme wanneer men – al dan niet in groep – gebruik maakt van een koersfiets en van de aangepaste kledij. Bij sportief fietsen is dat niet het geval.

Het zwemmen blijkt er relatief op achteruit te gaan. Het staat nog altijd in de top drie, maar in de jaren zeventig tot negentig stond het op de eerste plaats. Nochtans werd er heel wat geïnvesteerd in zwembaden. Het tennis evolueerde eerst positief, maar kende daarna een neerwaartse trend – al gaan de absolute cijfers nog altijd in stijgende lijn. Steeds meer mensen tennissen buiten clubverband. In de lokale sporthal kan men namelijk makkelijk een tennisveld afhuren voor een uurtje. Dat wordt mogelijk gemaakt door de overheid. Men creëert op die manier parallelle circuits. Ook het veldvoetbal kent een relatieve achteruitgang. Gymnastiek, volleybal en atletiek zijn verdwenen uit de top tien.

Het onderzoek koppelt de diverse sporten aan de beroepsstatus. Daarvoor worden totemgrafieken gebruikt. Aan de linkerkant ziet men de opdeling van de samenleving naar beroepsgroepen. Aan de rechterkant ziet men de deelname aan een bepaalde sport binnen de diverse beroepsgroepen. Als er een mooie spiegeling is tussen links en rechts, dan gaat het om een gedemocratiseerde sporttak.

Golf blijkt nog altijd een weinig gedemocratiseerde sporttak te zijn – al zullen de huidige initiatieven misschien tot een democratisering leiden. Bij de jongeren is gymnastiek duidelijk een gedemocratiseerde sport. Wat betreft de loopsport bij kinderen, dragen heel wat loopsportevenementen bij tot een ruime participatie, voornamelijk via scholen. De verdienste situeert zich dus bij een initiatief buiten clubverband. In clubverband kent de atletieksport niet dezelfde opwaartse trend.

Om de sociale gelaagdheid van de sportbeoefening visueel voor te stellen, maken de onderzoekers gebruik van de statuspiramide van de sport. Bovenaan staan de sporttakken met een hoge sociale status en onderaan de sporttakken met een lage sociale status. In het blauw staan de meest gedemocratiseerde sporttakken. Hierbij gaat het om sporttakken die door alle beroepslagen evenredig worden beoefend. De sportfiguurtjes die in het grijs worden weergegeven, zijn sporten die in licht verband beoefend worden. Tennis komt twee keer voor. Ook andere sporten zoals basketbal, loopsport, tafeltennis en voetbal komen twee keer voor. De beoefening van de sport in clubverband scoort steeds hoger op de sociale ladder. In tegenstelling tot de clubversies, realiseren de lichtere varianten dus een meer gedemocratiseerd participatiepatroon. De meest gedemocratiseerde sporttakken zijn de gemotoriseerde sport, wandelen, zumba, recreatief fietsen, vechtsporten, minivoetbal en basketbal. De gemotoriseerde sport stond lange tijd volledig onderaan de piramide, hoewel het geen goedkope aangelegenheid is. Sport is dus niet in de eerste plaats een kwestie van geld. Mensen uit de lagere statusgroepen blijken vaak heel wat geld over te hebben voor sport. Wie aan sport doet, laat dit niet in de eerste plaats afhangen van de kostprijs. Dat is wellicht ook omdat de Vlaamse overheid – onder meer door investeringen in infrastructuur – veel doet om sportbeoefening mogelijk te maken.

Opvallend is ook dat bovenaan de piramide eerder die sporttakken voorkomen waarvoor men een verlengstuk van het lichaam nodig heeft, bijvoorbeeld golf, zeilen, schermen en skiën. Onderaan primeren de contactsporten. Dat kan een mogelijke verklaring zijn voor

de sociale differentiatie. Een vergelijking doorheen de tijd leert ons dat bepaalde sporten zoals golf, zeilen en windsurfen steeds bovenaan in de statuspiramide hebben gestaan. Sporten zoals recreatief fietsen of sportief hengelen hebben altijd veeleer onderaan in de piramide gestaan. Sommige sporten kenden echter een duidelijke opwaartse of neerwaartse sociale mobiliteit. Basketbal is vandaag een gedemocratiseerde sport, maar was vroeger een sport met hoge status. Het wielertoerisme is gestegen op de sociale ladder. Bij de balsporten blijkt de omvang van de bal omgekeerd evenredig met de sociale status: hoe kleiner de bal, hoe hoger de status.

Sport light wint aan belang, ook beleidsmatig. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de sportbeoefening die als formeel kan worden beschouwd enerzijds en de informele, individuele sportbeoefening anderzijds. Daartussen ligt wat men de semiformele sportbeoefening noemt, of de licht georganiseerde sport. Participatie in de sportclub kan als een formele, zware variant beschouwd worden en sportdeelname via de sportdienst is eerder licht. Individueel aan sport doen is informeel of niet-georganiseerd.

Professor Scheerder hanteert voor het situeren van de sporten een kerkmodel in plaats van het meer klassieke piramidemodel. Het kerkmodel sluit beter aan bij wat vandaag in de sport gebeurt. Er is een veel bredere basis met heel wat mensen die aan sport doen, niet noodzakelijk op een zeer competitieve wijze of op hoog niveau. Topsport heeft zijn waarde, maar heel wat mensen bewegen graag op hun eigen manier, in een vorm van participatiesport. De lichte sportbeoefening kan zich derhalve situeren bij de prestatiesport – voor wie met de chronometer in de hand een marathon loopt – maar net zo goed bij participatiesport – voor wie aan pleintjesvoetbal of -basketbal doet, dicht bij huis en niet echt zwaar georganiseerd. Het grote voordeel van de lichte sportparticipatie is de tijdsflexibiliteit. Nadeel is dat er een zwakke identificatie mee gepaard gaat. Dat spreekt dan weer in het voordeel van clubsport.

Lichte sportbeoefening kan op diverse manieren tot uiting komen. Zo zijn er sportevenementen zoals de Dodentocht, de Ten Miles, Zumbathon enzovoort. Een tweede groep zijn de kleinschalige informele groepjes sporters zoals wielertoeristen, loopgroepjes op de piste, nordicwalkinggroepjes enzovoort. Derde grote categorie zijn de Start-to-initiatieven. Die hebben volgens de heer Scheerder een duidelijke beweging in gang gezet in het sportlandschap. Cijfers tonen aan dat daarbij onder volwassenen 61 percent op semiformele wijze aan sport doet, terwijl dat aantal bij jongeren op 37 percent ligt. Volwassenen komen op 41 percent uit voor formele sportbeoefening in sportclubverband of fitness en dergelijke. De lichte sportbeoefening neemt derhalve een belangrijke plaats in.

Professor Scheerder geeft drie aanbevelingen mee. Daarvoor gaat hij terug op de indeling in het sociale, organisatorische en economische perspectief. Vanuit het sociale perspectief blijken er duidelijke verschillen. De sociale ongelijkheid is een uitdaging voor het beleid. Er is specifieke aandacht nodig voor doelgroepen en nood aan een kansenbeleid, bijvoorbeeld voor mensen in armoede. Het aanbod dient meer afgestemd te worden op de vraag en er is diversificatie nodig.

Op organisatorisch gebied blijkt het concept sport light een succes. Het lijkt dan ook vanzelfsprekend dat men probeert de formule te integreren in de bestaande netwerken en structuren. Toch wordt er in het decreet op de Sportfederaties nauwelijks naar verwezen. Bovendien is er ook amper ruimte voor de federaties om er werk van te maken. In het decreet op het Lokale Sportbeleid is die er wel. Daar vreest professor Scheerder echter voor het ontstaan van parallelle circuits, die los van de bestaande structuren zoeken naar de lichte vormen van sportbeoefening. Er is nood aan differentiatie op basis van de instrumenten die voorhanden zijn.

Professor Scheerder belicht kort het economisch perspectief. De sportindustrie in Vlaanderen is goed voor ongeveer 2 percent van het bruto regionaal product. De uitdaging is

om het potentieel van de sportsector maximaal uit te spelen en de plaats ervan als economische sector te optimaliseren.

2. Bespreking

Voor heer *Johan Sauwens* biedt het werk van professor Scheerder een toetsingskader voor de beleidsvorming. Het werken via de federaties, de clubs en vooral ook via Bloso lijkt aan vernieuwing toe. Het grootste succesverhaal vindt de heer Sauwens dat in de loop der jaren zo goed als alle gemeenten zijn ingestapt in het lokale sportbeleid. Het maatwerk dat zich via de gemeentelijke sportdiensten heeft ontwikkeld in het kader van Sport voor Allen, met veel lightversies, is daarvan de beste uiting.

De heer *Steve D'Hulster* ziet het onderzoek als een mooie blauwdruk voor de situatie van sportend Vlaanderen. Vooral de sociale ongelijkheid en in zekere zin de gezinssportarmoede blijft hem bij. Niet omgeven worden door mensen die in clubverband sport beoefenen of veel sporten, blijkt implicaties te hebben voor het eigen sportgedrag.

Klopt het dat nog steeds 36 percent van de mensen helemaal niet aan sport doet? Dat vindt de heer D'Hulster een zeer hoog cijfer. Hij vraagt naar de sociale verdeling binnen die groep.

Er komt onmiskenbaar verder onderzoek. De heer D'Hulster vraagt wat de prioriteiten hiervoor zouden kunnen zijn. De spreker vraagt zich af of er in andere landen ook referentiemateriaal te vinden is, of soortgelijke tendensen te noteren zijn, bijvoorbeeld met sport light.

De heer *Jo De Ro* herinnert zich uit de resultaten van de Grote Sportenquête, dat de lidgelden voor sportbeoefening gesitueerd werden tussen 70 en 80 euro per jaar. Een kleine rondvraag in de noordrand van Brussel wees uit dat die voor jeugdvoetbal beduidend hoger liggen. Hij veronderstelt dat de kostprijs aan de basis van sociale ongelijkheid kan liggen.

De voorgestelde cijfers onderbouwen dat het zinvol is om in te zetten op jeugdclubs. Jongeren doen massaal aan formele sportbeoefening. Daarvoor ziet de heer De Ro twee redenen. Ten eerste is de formule succesvol en ten tweede is het van belang zo jong mogelijk te beginnen met sporten. Dan is de kans veel groter dat men dat ook blijft doen. Met vijf meetpunten gaat hij ervan uit dat men die stelling ook in de tijd heeft kunnen bevestigen. Daarnaast, zou de heer De Ro een legende bij de economische kosten handig vinden om de tabellen beter te kunnen lezen.

De heer *Peter Gysbrechts* neemt nota van de vele wijzigingen in het sportlandschap. Het valt op dat 36 percent niet aan sport doet. Hij stelt de vraag wat het beleid hieraan kan doen, en of er in die zin ook cijfers uit andere landen bekend zijn.

Mevrouw *Ulla Werbrouck* merkt op dat wie bijvoorbeeld met de fiets naar school of het werk gaat, niet is meegeteld als sportend en dus onder de 36 percent niet-sporters ressorteert. Het lijkt haar zinvol om aan de geijkte meetpunten een nieuw punt toe te voegen waarbij die groep wel wordt afgebakend. Ook het aantal beroepssporters is sinds de eerste metingen spectaculair toegenomen. Zij worden ook niet in de metingen meegenomen. Ook mevrouw Werbrouck stelt de vraag naar een mogelijke aanpak van de 36 percent niet-sporters. De jeugd uit de middelbare scholen gaat steeds minder sporten. Waarom zijn de lightversies zo succesvol? Mogelijkerwijs kunnen de parallelle structuren meer samengebracht worden. Tot slot juicht ze toe dat vrouwen meer blijken te sporten.

De heer *Johan Sauwens* sluit zich aan bij de vragen omtrent een benchmarking. Hij vraagt zich af of de gedetecteerde trends ook terug te vinden zijn in andere landen. Het onderzoek van professor Scheerder heeft het sportgedrag en de sportparticipatie goed in kaart gebracht. In een danig gewijzigde samenleving zijn een aantal fenomenen mee te nemen die een grondige beschrijving vergen. De weerslag ervan op de sportparticipatie lijkt van wezenlijk belang. Vooreerst merkt de heer Sauwens op dat grote groepen volwassenen over meer vrije tijd beschikken dan in de jaren zeventig en tachtig. Dat is het gevolg van allerlei nieuwe statuten en werkregimes die toen zijn ontstaan.

Ten tweede komt in de studie de relatie tussen het gezondheidsdenken en de sport niet aan bod. In de laatste vier tot vijf jaar stelde de heer Sauwens vast dat mutualiteiten een grote hefboom zijn geweest in de sportpromotie door bijvoorbeeld een deel van de lidgelden te vergoeden.

Ten derde schrok de heer Sauwens van de knik in de cijfers die zich rond 1999 voordeed, vooral inzake de sportparticipatie van leerlingen uit het secundair onderwijs. Dat vertaalt zich verder in de wijziging van de samenstelling van de bevolking. De enorme instroom van de groep allochtonen heeft ertoe geleid dat 15 tot 20 percent van de bevolking – en in sommige steden tot 40 percent van de bevolking – van vreemde origine is. Er is een heel andere sportcultuur ontstaan. Zo mogen jonge meisjes uit die groep vaak niet sporten. Die vaststelling kan men volgens hem koppelen aan een aantal – onder meer sociale – parameters. Meer onderzoek hierover lijkt de heer Sauwens een factor die kan helpen om het sportbeleid meer gericht uit te tekenen.

Er zit nog altijd een groeicurve in de algemene sportparticipatie. De heer Sauwens vraagt aan professor Scheerder hoeveel marge er nog is. Een aantal mensen krijgt men de facto niet in beweging of zijn er niet toe in staat.

Professor *Jeroen Scheerder* gaat in eerste instantie in op de vragen rond de 36 percent inactieve bevolking. Die groep is duidelijk sociaal gelaagd. Het gaat vooral om mensen uit de lagere sociale groepen, die lager opgeleid zijn, met een lagere beroepsstatus of een lager beroepsinkomen. Zij zijn oververtegenwoordigd. Dat geldt niet alleen voor de factor sportparticipatie, maar blijkt zich door te zetten in non-participatie qua vrijetijdsinvulling, cultuurdeelname, gezondheid, onderwijs enzovoort. Er is heel veel huisgebonden activiteit en ze zijn niet zelden terug te vinden achter een scherm. De heer Scheerder benadrukt dat die verhouding evenwel niet altijd even eenduidig is. Topsporters kunnen net zo goed veel voor een scherm te vinden zijn.

Het potentieel van de 36 percent inactieve bevolking is niet onbeperkt. De cijfers wijzen voorlopig niet in de richting van een mogelijke achteruitgang. Vooralsnog was er steeds sprake van een vooruitgang. Dat blijft echter niet duren. Eerder onderzoek van de Onderzoeksgroep Sport- en Bewegingsbeleid van de KU Leuven heeft aangetoond dat de grens zich situeert op 10 tot 15 percent van de mensen. De groep geeft aan totaal niet aan sport te willen doen om diverse redenen. Men moet deze 15 percent niet zomaar opgeven omwille van het effect daarvan op andere domeinen in de samenleving. Bijvoorbeeld ziektekosten kunnen daarin doorwegen. Deze groep zal de facto moeilijk te bereiken en te overtuigen zijn. In die zin rest er binnen de 36 percent in elk geval nog een 15 tot 20 percent waarmee mogelijk wel winst te boeken valt. Mogelijks ziet die groep de sociale en andere voordelen van sport niet, al zijn ze allicht gemakkelijker aan te spreken. Vaak kregen ze dat niet mee van thuis uit.

Daarmee belandt professor Scheerder bij het aspect gezinssportarmoede. Het gezin blijkt nog altijd een determinerende factor inzake het sportgedrag. Wie het sporten niet meekreeg als kind, loopt een groot risico om in een negatief cascadesysteem terecht te komen. De prikkels komen ook niet meer voldoende vanuit het verplicht sportonderwijs. Ook

aansluiting vinden bij een club als derde socialisator is niet evident. Ouders dragen een enorme verantwoordelijkheid.

Professor Scheerder veronderstelt dat men op andere systemen in de samenleving aangegeven zal zijn. Zo zijn de lessen lo op school belangrijker dan men denkt. Er wordt al heel lang voor gepleit om het concept van lifestimesportbeoefening mee te geven via de lessen lo. Zonder het beleid met de vinger te wijzen, wil de spreker toch aangeven dat men tijdens de verplichte lessen lo slechts over een heel beperkt aantal mogelijkheden beschikt. Een oplossing is bijvoorbeeld het concept van de flexibele opdracht voor leerkrachten lo. De Follo werd al eerder in een pilootproject uitgeprobeerd. Daarbij werden 20 tot 25 leerkrachten gedetacheerd aansluitend op de schooluren. Het project bleek een succes, maar werd om financiële redenen afgevoerd. Aansluitend op de verplichte uren sportief huiswerk maken, lijkt hem een prima manier om jongeren sportprikkels mee te geven, als ze die thuis niet krijgen. Sportarmoede is een feit.

Qua prioriteiten voor de toekomst, hoopt professor Scheerder dit onderzoekswerk te kunnen voortzetten. Tegen 2019 wil hij een zesde meting klaar hebben, waar mogelijk in samenwerking met de Vlaamse overheid.

Ten tweede ziet professor Scheerder twee aanknopingspunten bij de bestaande beleidsinstrumenten, namelijk het decreet op het Lokale Sportbeleid en het decreet op de Sportfederaties. Dat zijn sleutels voor Vlaanderen, al zitten die soms vreemd in elkaar. Zo laat het decreet op de Sportfederaties inhoudelijk weinig ruimte om op trends in te spelen. De lichte sportinitiatieven kunnen daardoor quasi niet geïncorporeerd worden.

Professor Scheerder pleit ervoor niet te opteren voor een parallelle subsidiëring van de eigenlijke sportsector enerzijds en initiatieven buiten de sportsector anderzijds. Er zou getracht moeten worden om succesformules, zoals sport light, zoveel mogelijk te integreren in de bestaande sportstructuren. Op die manier zouden sportclubs en sportfederaties ook tegemoet kunnen komen aan hun maatschappelijke opdracht. Zoveel mogelijk mensen de kans geven actief aan sport te doen is immers de boodschap. Lichte sportvormen kunnen daarin faciliterend zijn.

De KU Leuven heeft in samenwerking met het Mulier Instituut in Nederland een sportparticipatieonderzoek opgestart met een Europese dimensie. Op korte termijn gaat professor Scheerder in Spanje de resultaten van het Europese sportparticipatieonderzoek toelichten. Vlaanderen scoort niet slecht. Landen ten noorden en ten westen vertonen een beduidend hogere score dan meer mediterrane en oostelijke landen. In een onderzoek op die schaal moet men voorzichtig zijn met vergelijken. Enerzijds kan men in Finland een saunabeurt als sport definiëren, terwijl wie fietst tijdens een siësta in Spanje niet als sporter aanzien wordt. Er is een meetinstrument ontwikkeld dat het wel mogelijk maakt te vergelijken. Op die manier duiken er wel geografische patronen op. Toch hanteert men zuidelijker een veel striktere definitie van sportbeoefening dan in Noord- en West-Europa. Daar wordt steeds meer rekening gehouden met de lichtere varianten van sportbeoefening. Vlaanderen is derhalve geen unicum, want ook in andere landen stelt men vast dat er steeds meer buiten clubverband aan sport wordt gedaan. Professor Scheerder maakt een kanttekening bij het onderzoek. Dat heeft zich voorlopig toegespitst op het tellen van 'koppen'. Zo is de populariteit van sporttakken berekend. De loopsport scoort zeer hoog. In termen van het aantal minuten dat een sport beoefend wordt, is het echter perfect mogelijk dat bijvoorbeeld voetbal nog altijd op nummer een staat, terwijl deze sport beoefend wordt door veel minder mensen.

De doelstelling van de Vlaamse overheid inzake sportbeleid is om zoveel mogelijk mensen in Vlaanderen op een kwalitatieve manier aan sport te laten doen. Uit de Grote Sportclub-enquête van Bloso bleek dat de lidgelden tussen 70 en 80 euro liggen. Andere studies –

onder meer een eigen studie die het sportclublandschap in kaart brengt – geven aan dat de uitgaven in die zin iets hoger zijn. Veel hangt af van hoe er gemeten wordt. Dat mag evenwel niet de kern van de discussie vormen. Het lidgeld van een club blijkt niet de eerste of belangrijkste drempel te zijn om aan sport te doen. Sociale en culturele barrières blijken doorslaggevend op dat vlak. Professor Scheerder gaat verder in op de economische kosten. Een modaal Vlaams gezin geeft gemiddeld voor het hele gezin ongeveer 1500 euro per jaar uit aan sport. Daarvan betreft 80 percent directe kosten, zoals het lidmaatschap en de uitrusting. 20 percent gaat op aan indirecte uitgaven, zoals de verplaatsingen, een abonnement op een tijdschrift, de drankjes nadien enzovoort.

Een andere studie toont aan dat overheden op de diverse niveaus – Vlaams, provinciaal en gemeentelijk – samen jaarlijks ongeveer 500 miljoen euro uitgeven aan sport. Vlaanderen telt ongeveer een miljoen gezinnen met minstens één kind. Dat impliceert dat er bijkomend 500 euro ter beschikking wordt gesteld van gezinnen om aan sport te doen. Er is derhalve ongeveer 2000 euro nodig om een gezin aan sport te laten doen: 1500 die ze zelf betalen en 500 extra van overheidswege, via de infrastructuur bijvoorbeeld. Gemiddeld gaat 438 euro of een derde van het eigen directe aandeel op aan lid- en toegangsgelden.

Er is ook een indeling te maken in dure, minder dure en goedkopere sporten. Een van de duurste sporten is paardrijden, met 965 euro, wat vooral in trek is bij jonge meisjes. Ook wielersport is vrij duur. Bij de sporten onderaan de prijsladder, met een kostprijs tussen 200 en 300 euro, horen onder meer aerobics, loopsport en zwemmen. Bij loopsport en zeker bij zwemmen wordt natuurlijk al heel wat voorzien via gemeentelijke overheden. In de middengroep, tussen 400 en 500 euro, zitten bijvoorbeeld sportief fietsen en fitness. Hoe meer het om materiaalsporten gaat, hoe duurder de sport. Voor wintersport zit die kost op 27 percent voor begeleiding en omkadering. Bij wielertoerisme en sportief fietsen gaat de helft van de uitgaven naar materiaal. Bij fitness beslaat het lidgeld 62 percent van de uitgaven. Voor veldvoetbal is vooral de sociale kost opmerkelijk. Maar liefst een derde van de uitgaven gaan naar die indirecte kost van de sociale dimensie. Lopers besteden 40 percent van hun uitgaven aan loopschoenen.

Professor Scheerder wil zeker geen afbreuk doen aan het idee om de groepen mee te nemen die naar school of naar het werk fietsen, en de beroepssporters. Het is evenwel zaak van door de tijd heen dezelfde meetlat te blijven hanteren. Bovendien is er al onderzoek gebeurd naar mensen die tot die groepen behoren. De cijfers kunnen derhalve zeker naast elkaar gelegd worden. Er wordt in de voorliggende studie bewust geen gebruik van gemaakt omdat er met een vrijetijdsdefinitie gewerkt wordt. Die is vrij ruim omdat het gevoerde beleid daarop sterk focust.

Om de 36 percent niet-sportende bevolking aan te pakken, lijkt de reeds vermelde differentiatie een optie. Daarnaast stelt professor Scheerder voor om de lightformules niet te vergeten. Dat heeft niet tot doel om mensen buiten de clubs te houden, maar wel om de clubs ertoe aan te zetten dergelijke formules te integreren in hun aanpak. Het decreet op het Lokale Sportbeleid en het decreet op de Sportfederaties moeten instrumenten aanreiken.

De succesfactor van lightinitiatieven, zoals tien zaterdagen na elkaar met de buurvrouw aan sport doen, ligt in de laagdrempeligheid en de afbakening in de tijd. Er zijn duidelijk sociale factoren aanwezig die stimulerend werken. Bovendien insinueert het lightconcept ook dat men er op elk moment mee kan ophouden. Daarmee wil professor Scheerder niet pleiten voor het idee dat men bij een sportclub één keer lid wordt om er dan mee op te houden. Sportclubs beschikken volgens hem over tools om mensen ertoe aan te zetten regelmatig aan sport te doen. Met de twintig kilometer door Brussel in het vooruitzicht, gaan belangstellenden massaal ‘surfen’ om trainingsschema’s te zoeken. Daarin ziet hij een kans voor de respectieve federatie. Het strekt ertoe potentiële klanten te bedienen via een ander soort van engagement. Er ontstaan onmiskenbaar parallelle circuits, zeker inzake de loopsport. Elk weekend kunnen mensen op die manier aan sport doen. Velen doen aan

sport buiten clubverband, terwijl een club toch voordelen biedt op agogisch vlak, op het gebied van begeleiding of met het oog op medisch verantwoorde sportbeoefening.

Vlaanderen mag terecht trots zijn op zijn plaats in de internationale context wat betreft de kwalificaties van trainers in sportclubverband. De helft van alle trainers zijn op een of andere manier geschoold, via de Vlaamse Trainersschool of met een diploma van een hogeschool of universiteit. De rest blijft een uitdaging.

Professor Scheerder is ervan overtuigd dat de succesformule van lichte sportbeoefening veel te maken heeft met een verschuiving in tijdspatronen. Hij stelt de vraag wie stipt om 18 uur paraat kan zijn voor een training. Mensen willen vooral op een zelf geselecteerde plek en een zelf gekozen tijdstip, met zelf gekozen trainingspartners aan sport kunnen doen. Dat betekent niet dat een sportclub geen mogelijkheden biedt. Er blijven voldoende positieve uitdagingen voor de clubs. Hij gelooft niet in de dinosaurushypothese van de jaren zeventig die de sportclubs bestempelde als ten dode opgeschreven omdat ze wel dominant aanwezig waren, maar niet langer aangepast aan de noden van de tijd.

Professor Scheerder haalt een concreet voorbeeld aan. Eind jaren negentig besliste de KNAU om in hun promotiebeleid te differentiëren en marketing toe te passen. Ze begonnen op de internetsite met kleuren te werken. Rood stond voor wie zeer intensief en technisch aan atletieksport deed. Blauw waren degenen die niet zozeer geneigd waren om op een piste te sporten, maar die wel graag aan evenementen deelnamen. Groen stelde de recreatieve sporters voor, bijvoorbeeld de joggers, die een sociale en gezondheidsgerichte factor zien. Die werkwijze blijft nog altijd aangehouden omdat het waardevol blijkt in het binden van potentiële leden.

Bovendien gaat men ook vanuit diverse teamsporten, waaronder basketbal en voetbal, op zoek naar lichtere vormen van sportbeoefening binnen de eigen structuren. Dat lijkt veel eerder de uitdaging in plaats van te opteren voor gescheiden structuren. Het garandeert ook dat er een verantwoord subsidiebeleid kan blijven bestaan in Vlaanderen.

Professor Scheerder verduidelijkt een aantal trends. Meer vrije tijd is er niet in vergelijking met vroeger, maar er zijn wel meer vrijetijdskeuzes. Het aanbod is groter en kiezen wordt moeilijker. Er is een individualisering van de gezondheidszorg aan de gang. Mensen worden er steeds meer op gewezen dat ze hun gezondheid in eigen handen hebben. De koppeling met wat er in de sport gebeurt, is duidelijk. Als het binnen de eigen verantwoordelijkheid ligt en mensen zien iets in de sport wat ze leuk vinden, dan zet het hen ertoe aan om via die weg aan hun gezondheidskapitaal te werken.

De vraag of demografische verschuivingen kunnen verklaren waarom er in het secundair onderwijs opvallende verschuivingen optreden, is niet onderzocht. Professor Scheerder ziet in die vraag een trigger voor de toekomst om na te gaan of de sportsubculturen en demografische transitie een bepalende rol hebben in de verklaring waarom er problemen opduiken in het secundair onderwijs.

De heer *Johan Sauwens*, plaatsvervangend voorzitter, dankt professor Scheerder voor zijn presentatie van het onderzoek en de bijkomende toelichting.

Johan SAUWENS,
plaatsvervangend voorzitter

Ulla WERBROUCK,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
Bloso	Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie
bso	beroepssecundair onderwijs
Follo	Flexibele Opdracht van de Leerkracht Lichamelijke Opvoeding
KNAU	Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie
kso	kunstsecundair onderwijs
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
lo	Lichamelijke Opvoeding
tso	technisch secundair onderwijs